

Yadra!

EPERELI 2013

An illustration of a two-story house with a balcony. A man and a woman are on the balcony, looking out. The house is surrounded by large trees. A chain-link fence is in the foreground.

Na iWali ni
iValavala Kaukaua e Vale

Na iWali ni iValavala Kaukaua e Vale

TABANA E 8-11

3 DIGOVI VURAVURA

4 IVAKASALA INA VUVALE Qarauna na Vosa Mosimosi

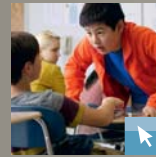
6 VAKATAROGI “Au Vakadeitaka ni Bulia na Veikabula na Kalou”

12 VANUA KEI NA TAMATA Veisiko i Idonisia

14 NA RAI NI IVOLATABU Noda Bula

16 Sala Rawarawa mo Raica Kina Neimami Website!

TEENAGERS

YOUNG PEOPLE ASK . . . WHAT IF I'M BEING BULLIED?

E kaya o Celine, dua na goneyalewa yabaki 20: “Au sega ni guilecava na yaca era dau kacivi au kina se na ka era tukuna me baleti au. Au dau yalolailai sara ga, au nanuma niu sega ni lomani, qai sega na kequ yaga.” O rawa ni wilika na ulutaga qo ena internet, ena saumi tale ga kina eso na taro me vaka: Na cava era dau veivakasagai kina na gone? O cei era dau vakasagai vakalevu? Na cava o rawa ni cakava ke o vakasagai?

(Rawa ni wiliki ena vosa vakavalagi, raica na ulutaga BIBLE TEACHINGS/TEENAGERS)

CHILDREN

Wilika na italanoa vakaiivolatabu. Mo qai cakava vata kei luvemu na ka e tukuni kina me rawa ni kilai ira vinaka na talanoataki ena iVolatabu, me kila tale ga na itovo savasava.

(Rawa ni wiliki ena vosa vakavalagi, raica na ulutaga BIBLE TEACHINGS/CHILDREN)

O via kila eso tale na ivakamacala se mo vulica wale na iVolatabu?

Rai ena www.jw.org se volavola qai vakauta ina dua na katonimeli qo.

JEHOVAH'S WITNESSES: VITI: PO Box 23, Suva, OSITERELIA: PO Box 280, Ingleburn, NSW 1890.

O rawa ni raica na lisi ni katonimeli kei na itikitoko kece e veiyasa i vuravura ena www.jw.org/contact.

MERIKA

Ena macawa ni 29 Okotova, 2012, e lutu vakasauri na iwiliwili ni laba, ivalavala kaukaua kei na butako ena siti o Niu Yoka ni vakatauvatani kei na gauna vata qori ena 2011. Na cava na vuna? Ni a vakacaca na cagilaba kaukaua o Sandy ena tokalau ni baravi kei Merika, e vakavuna me boko na livaliva ena levu na vanua. E tukuna o Paul Browne na gusunivosa ni New York Police Department: “Ni oti e dua na leqa tubu-koso se dua na vakacaca levu me vaka [na nodra vakacaca na batikadi ena 11 Sevitaba, 2001], e laurai ni lutu sara ga na iwiliwili ni basulawa.” Ia e sega ni kurabuitaka o Browne na tubu ni iwiliwili ni basuvale. E tukuna: “Ni boko tu na livaliva ena levu na vanua.”

NECALADI

E dua na marama yabaki 83, e **imatai ni tamata me sosomitaki na sui ni galegalena ena dua na kaukamea vulavula lailai** e caka mai na 3-D *laser printer*. Sa vuca na sui ni galegalena, ia qo sa rawa ni kana, cegu, rawa tale ga ni vosa vakavinaka. Na *laser printer* qori e semasema na tikitiki ni kaukamea vulavula lailai qai vakatotomuria na ibulibuli ni galegalena, oti sa qai biu e gusuna me sosomitaka na galegalena sa vuca.

JAMANI

Ni oti e dua na yabaki na kena **vakatabui na vakatavako** ena vanua ni cakacaka e Jamani, e laurai ni lutu ena 13.3 na pasede na kedra iwiliwili na curu i valenibula e tauvi ira na mate na *angina pectoris* (mosi ni saresare kei na mosi ni taba). E laurai tale ga ni lutu ena 8.6 na pasede na kedra iwiliwili na mateniuto.

ANTARCTICA

Era leqataka na saenitisi ni so **na itei e kau mai vanua tani sa vakacacana tiko na veikabula e** Antarctica. E tukuni ni vica vata na udolu na saravanua era dau gade ina veivanua vakaAntarctica e veiyabaki, ia era sega ni kidava ni kabita tu nodra ivava se beki na sorenitei, kena ivakatautauvata e rauta ni 9.5 na sorenitei dua na saravanua. Sa kune ena Ra ni ucunivanua kei Antarctica e levu na itei e kau mai vanua tani.

Qarauna na Vosa Mosimosi

ITUVAKI DREDRE

De dua drau na veivakalewai ena gauna kece drau veiba kina vakaveiwatini. Sa vaka me “ivakarau” tu ni nomudrau bula na vosa mosimosi.

Ke yaco tiko qo ena nomu bula vakawati, o rawa ni walia na ituvaki qori. Ia mo na kila mada e liu se cava e vakavuna na vosa mosimosi, mo kila tale ga na vuna e bibi kina mo veisautaka na ivakarau qori.

VUNA E YACO KINA

iSususu. E levu na veiwatini era susugi ena vuvale e dau tau vakalevu kina na vosa mosimosi. Ena rairai vakatotomya e dua vei rau na veiwatini na ivakarau ni veivosa ki qori.

Veivakamuai na ka ni veivakamarautaki. Sa ka ni lasa tu na veiwali ca e dau vakaraitaki ena iyaloalo kei na porokaramu ni vakalasalasa ena tivi. Era nanuma kina na sara sara ni lasa se sega ni dua na kena leqa.

iTovo vakavanua. E laurai ena so na ivakarau vakavanua ni dodonu mera vakatulewa ga na “tagane,” se me kaukaua na nodra ivakarau na yalewa me kua ni nanumi kina nira malumalumu. Ke tiko gona vei rau na veiwatini na rai qori, erau na sega tiko ga ni via veiyaloni rau qai tauca na vosa mosimosi ena gauna erau veiba kina.

Se mani cava e vakavuna na vosa mosimosi, e rawa sara ga ni tini ina veisere qai vakavurea e levu na mataqali tauvimate. So mada ga era kaya ni mosimosi cake na vosa mai na ivacu. Kena ivakaraitaki, e tukuna e dua na yalewa vakawati e dau vakayacora vua o watina eso na ivalavala kaukaua, e dau tauca tale ga na vosa mosimosi: “Au raica ni mosimosi sara na vosa e dau tauca mai na nona ivakarau kaukaua.”

Na cava drau rawa ni cakava vakaveiwatini ke vakaleqa tiko na nomudrau veimaliwai na vosa mosimosi?

KA O RAWA NI CAKAVA

Dauveikauaitaki. Biuti iko ena ituvaki i watimu, qai saga mo kila na nona rai ena gauna o tauca kina na vosa mosi-mosi. Ke rawa, vakasamataka lesu e dua na gauna a rarawataka kina o watimu na ka o tukuna. Kua ni kauaitaka vakalevu na ka o tukuna; na ka ga e bibi mo kila se *tarai* watimu vakacava na ka o tukuna. Vakacava o rawa ni vakasamataka eso tale na vosa vinaka mai na nomu cavuta na vosa mosimosi? E kaya na iVolatabu: “A vosa vakayalovinaka sai vakamalumu ni cudru: Ia na vosa vakararawa sa vakatubura na cudru.”—Vosa Vakaibalebale 15:1.

Vuli mai na nodra ivakaraitaki vinaka eso tale na veiwatini. Ke vakaleqa tiko na nomudrau veivosaki na nodra ivakaraitaki ca eso tale, vakacava mo drau vuli mai na nodra ivakaraitaki vinaka eso tale na veiwatini. Vakarogoci ira na veiwatini e vinaka na ivakarau ni nodra veivosaki, ena yaga ke drau vakatotomuria.—*iVakavuvuli vakaivolatabu: Filipai 3:17.*

Na vosa mosimosi o tukuna e vakaraitaka ni ca na lomamu sega ni gusumu

Vakabulabulataka tale na loloma drau a bucina ena imatai ni gauna. Na vosa mosimosi o tukuna e vakaraitaka ni ca na lomamu sega ni gusumu. Me donu gona nomu rai me baleti watimu, se mo raica ga na veika e vinaka kina. Dau vakananuma tale ga na veika vinaka drau dau marautaka tu e liu. Sarava eso na itaba makawa. Na cava o raica kina e vakavuna mo dredre? Na cava eso na itovo a vakavuna mo drau veivinakiti?—*iVakavuvuli vakaivolatabu: Luke 6:45.*

Kua ni veibeitaki. Kua ni vosataki watimu, vakamacalataka ga vakayalovinaka se *tarai iko vakacava* na ka a cava. Kena ivakaraitaki, e vinaka mo tukuna: “Au vakila niu sega ni dokai ena nomu dau cakava eso na ka daru sega mada ga ni veivosakitaka,” mai na nomu tukuna: “O sa dau va qori tu ga—o sega ni dau tukuna vei au na ka o via cakava!”—*iVakavuvuli vakaivolatabu: Kolosa 4:6.*

Kila na gauna mo biubiu kina. Ena vinaka mo drau qai veivosaki ena dua tale na gauna ke sa tekivu katakata na veivosaki se tau vakasabalia na vosa. E sega ni dua na leqa ke o biubiu ni katakata na veivosaki, drau qai veivosaki tale ni sa vinaka na ituvaki.—*iVakavuvuli vakaivolatabu: Vosa Vakaibalebale 17:14.* ■

TIKINIVOLATABU BIBI

“Na tagane mera lomani watidra me vaka ga nodra lomana na yagodra.”—Efeso 5:28.

“Na yalewa me dokai watina vakalevu.”—Efeso 5:33.

“Me kau tani vei kemuni . . . na karakara, na vosavakacaca.”—Efeso 4:31.

NA CAVA NA “VOSAVAKACACA”?

E kaya na iVolatabu: “Me kau tani vei kemuni . . . na karakara, na vosavakacaca.” (Efeso 4:31) Na cava a vakaduiduitaka kina o Paula “na karakara” mai na “vosavakacaca”? Na vosa a vakadewataki taumada me “karakara” (va-Kirisi, *krau-ge*) e vakaibalebale-taka me rogo levu na domomu. Ena yasana adua, na “vosavakacaca” (va-Kirisi, *bla-sphe-mi’a*) e vakamacalataka na vosa o cavuta. Na cava e kena ibalebale? Na vosavakacaca e sega ni okati wale ga kina na kaikaila, e okati tale ga kina na vosa e vakatubuca, veibeci, se veivakacacani—ke sega mada ga ni rogo levu na ka e tukuni.

“Au Vakadeitaka ni Bulia na Veikabula na Kalou”

O Brett Schenck a dua tu na daunivakasala ni veikabula mai Merika. A vulica na sala era cakacaka vata kina na kau, manumanu, kei na nodra itikitiko. Na cava e vakabauta kina na Dauveibuli? A vakatarogi koya na *Yadra!* me baleta na nona cakacaka vakasaenisi kei na nona vakabauta.

Vakamacalataka mada nomu isususu.

E idinia o tamaqu qai dau vakamacalataka vei au na veika me baleta na fika kei na ka vakasaenisi. Niu se gone, au dau taleitaka na kau kei na manumanu era bula ena tobu kei na drekeniwai volekata neitou vale mai New Paris, Ohio, Merika. Qori na vuna au lai vulica kina ena Purdue University na veikabula.

O dau taleitaka na lotu?

Io. A uqeti au o tamaqu meu kila vinaka na lotu keitou lewena na Lutheran. Au vulica na vosa kilai

levu vaKirisi na Koine, e dua vei ira na vosa a volai taumada kina na iVolatabu. Au doka vakalevu na iVolatabu.

Cava mada nomu rai me baleta na bula vakaidewadewa?

E duavata na neitou lotu kei na ivakavuvuli qori. Era vakabauta tale ga noqu itokani, au mani sega ni via vaqaqa na kena dina. Au vakabauta tale ga na Kalou qai nanuma ni rau salasalavata kei na ivakavuvuli ni bula vakaidewadewa. Au doka na iVolatabu, ia au sega ga ni vakabauta ni vakavuna na Kalou na kena volai.

Na cava e veisau kina nomu rai me baleta na iVolatabu?

E dua na veiwatini iVakadinadina i Jiova o Steve kei Sandy, rau sikovi keirau mai kei Debbie na watiq. Erau vakaraitaka ni sega ni ivola vakasaenisi na iVolatabu, ia e donu na veika vakasaenisi e volai kina. Kena ivakaraitaki, e kaya na iVolatabu me baleta na Kalou: “Sai koya ga sa tiko maicake ka *toka era ko vuravura* [se “*vuravura mokimokiti*,” NW].” (Aisea 40:22) E tukuna tale ga: “Sa vakarubeci vuravura e na *ka sa sega*.” (Jope 26:7) Au drukataka sara ga na ka e tukuna na tikinivolatabu qori baleta niu dau vakayagataka ena gauna ya na itaba ni *satellite* meu dikeva kina na veikabula. Na tikinivolatabu qori a volai makawa sara ni bera ni dua a tabaka na vuravura mokimokiti e ciri tu e maliwalala. Ena nodrau veivakavulici o Steve

‘Niu vakasamataka na vakasakiti ni nodra itikotiko na veikabula, au vakadeitaka ni bulia na ka kece na Kalou’

kei Sandy, keirau kila kina na parofisai era sa vakayacori, ivaka-sala yaga ena neirau bula, qai veivakacegui tale ga na ka erau tukuna. Ni toso na gauna au vakadinata ni Vosa dina ni Kalou na iVolatabu.

Na cava e veisautaka na nomu rai me baleta na itekitekivu ni bula?

Sa qai vakaraitaka vei au o Steve na ka sara ga e tukuna na iVolatabu: “A sa bulia na tamata na Kalou ko Jiova mai na kuvu ni qele.” (Vakatekivu 2:7) Na imatai mada ga ni tamata e tiko na kena volaitukutuku. Au mani lomataro-tarotaka: E tokona beka na iVolatabu na veika vakasaenisi? A uqeti au o Steve meu vakadidike kina, au mani cakava sara.

Na cava o dikeva me baleta na bula vakaidewadewa?

E levu dina na ka. Meu tukuna mada ga e dua, o ira na vakabauta na bula vakaidewadewa era via vakamacalataka na itekitekivu ni bula. Na veikabula e tiko na tikiniyagodra mera bula kina me vaka na uto, yatevuso, kei na mata. E laurai tale ga ena iloilo ni vakalevutaki ka, na vakasakiti ni nodra cakacaka na sela somidi. O cei a bulia na cakacaka ni sela qori? Era kaya na vakabauta na bula vakaidewadewa ni yaco ga vakacalaka na nodra digitaki na sela vinaka me rawa ni vinaka cake tiko ga

kina na ibulibuli ni dua na ka bula. Ia na ivakavuvuli qori e sega ni saumi kina na taro: O cei e bulia na nodra cakacaka vakasakiti na sela? E levu na saenitisi era vakabauta ni sega ni sauma rawa na taro qori na ivakavuvuli ni bula vakaidewadewa. A tukuna vei au e dua na parofesa e dau dikeva na manumanu ni sega ni vakabauta na ivakavuvuli ni bula vakaidewadewa. Ia a sega ni via saqata na ivakavuvuli qori de na qai vakacegui mai na nona cakacaka.

Vakacava e vakaukauataka nomu vakabauta nomu vulica na veikabula?

Io. E okati ena noqu cakacaka na noqu vulica na nodra cakacaka vata na veikabula. Era cakacaka vata na ka bula kece e vuravura. Kena ivakaraitaki, na oni kei na senikau. Na roka ni senikau, totoka ni kena iboi, kena wai kamica, e buli mera taleitaka na oni, me rawa tale ga ni kabiti ira na kuvunikau. Nodra cakacaka na oni mera gunuva na wai kamica ni senikau qai kauta na kuvunikau mera vakamautaki kina eso tale na senikau. Koya gona, era buli na senikau kei na oni mera cakacaka vata.

Eda vakadinadinataka na nodra dau cakacaka vata na veikabula nida raica na nodra itikotiko. De dua era bula kina e vica vata na udolu na veimataqali manumanu, kau, beketiria kei na karou (fun-

gi). Na manumanu kece era vakararavi ena kau me vakarau-taka na kedra kei na cagi bulabula mera ceguva, e levu tale ga na senikau era vakararavi ena manumanu. E vakasakiti dina na nodra itikotiko na veikabula, e rawarawa tale ga mera vakaleqai na ka era bula kina, ia era se rawa ga ni bula me vica vata na udolu na yabaki. Ke benuci mada ga na itikotiko qori, ena rawa ni vakavoutaki koya tale ni toso na gauna. Niu vakasamataka gona na vakasakiti ni nodra itikotiko na veikabula, au vakadeitaka ni bulia na veikabula na Kalou.

Na cava o dua kina na iVakadinadina i Jiova?

Au kauaitaka vakalevu na nodra vakacacana tiko na tamata na nodra itikotiko na veikabula. Au kila ni rawa nira bula dede na veikabula e vuravura, ia era rawa tale ga ni vakarusai. Au vulica vei ira na iVakadinadina i Jiova na ka e kaya na iVolatabu, ni Kalou ena “vakawabokotaki ira . . . na vakarusai vuravura tiko.” (Vakatakila 11:18) E uqeti au dina na vosa qori. Niu tomana noqu vulica na iVolatabu, au sa qai kila ni na yaco dina na ka e yalataka na iVolatabu.

Au marautaka na noqu dau vunautaka vei ira eso tale na noqu vakabauta, au sa vakavulici ira tale ga eso na saenitisi ena iVolatabu. Au vakacegu mai na noqu cakacaka niu sa yabaki 55, me levu kina noqu gauna ena nodra vakavulici na tamata mera kila na Dauveibuli kei na nona inaki me baleta na noda vuravura vakasakiti. ■

Na iWali ni iValavala Kaukaua e Vale

iVakaraitaki 1: Ena dua na yakavi, rau gade yani vei Inise* na nona itubutubu. Ratou marautaka nodratou veimaliwai kei wati Inise ena yakavi ya. Dua na ka na nodrau sakitaka na itubutubu i Inise ni a vakawatitaka e dua na turaga yalovinaka.

iVakaraitaki 2: Dua na ka nona katakata o Vereti. Sa na baci vaculaki wati-na, caqelaki koya, dreta na uluna, se tavulaka nona qavokavoka e lalaga.

* Sa veisau eso na yaca ena ulutaga qo.

DE DUA o na kurabuitaka ni rau veiwati-ni ga o Inise kei Vereti.

O Vereti e vakataki ira ga e levu era dau vakayacora na ivalavala kaukaua e vale, e dau yalovinaka ga nira rai tu na tamata,

se o rau na vugona. Ia e dau voravora ni rau tu ga vakaveiwatini.

E levu na tagane vakataki Vereti era susu ena vuvala e dau yaco kina na ivalavala kaukaua. Nira sa uabula era nanuma ni sega ni

O koya e dau vakayacora na ivalavala kaukaua e vale, e rua tu na ivakarau ni nona bula

cala ke ra vakayacora na ivalavala kaukaua, era nanuma tale ga ni sa ivakaurau ga ni noda bula. Ia e sega ni dina qori, ni levu mada ga era kurabuitaka na nodra dauvakalolomataki watidra na tagane.

Ia sa qai levu tiko ga na ivalavala kaukaua e yaco e vale. Kena ivakaraitaki e Merika, e laurai ena dua na vakadidike ena vanua era dau kere ivakasala kina na lewenivanua me baleta na itovo kaukaua e vakayacori e vale, ni rauta e 16 na qiri e ciqomi ena veiyadua na miniti ena dua na siga. Sa yaco tale ga e veiyasa i vuravura na ivalavala kaukaua e dau caka e vale, e laurai mada ga ena itovo vakavanua, vanua ni cakacaka, kei na levu na isoqosoqo. E sega ni vakabekataki ni tubu tiko ga na iwiliwili ni ivalavala kaukaua e vale baleta ni levu mada ga na kisi era sega ni ripotetaki.*

Na ripote ni ivalavala kaukaua e vale e vakavuna mera taroga kina e levu: E rawa vakacava vua e dua na tagane me vakalolomataki ira nona lewenivuvale, vakabibi o watina? E rawa beka nira vukei mera veisautaka na nodra itovo?

Era vakabauta na iVakadinadina i Giova, era vakarautaka na mekesini qo, ni ivakasala yaga ena iVolatabu ena veisautaka na nona itovo e dua na isa ni vakawati e dau vakayacora na ivalavala kaukaua. E sega ni rawarawa qori, ia e rawa nira veisau. E levu era sa muduka nodra ivalavala kaukaua nira vulica na iVolatabu, era sa dau yalololoma qai veidokai. (Kolosa 3:8-10) Dikeva mada na nodrau ivakaraitaki o Troy kei Valerie.

Vakacava na nomudrau veimaliwai e liu?

Valerie: A sabaki au o Troy ena bogi keirau veimusumusuki kina, mani dabuiloa tu na

* E levu na yalewa era dauvakalolomataki ira tale ga na watidra tagane. Ia e laurai ena levu na kisi e *ripotetaki* ni o ira ga na tagane era dau vakayacora na ivalavala kaukaua e vale.

VUNA ERA SEGA KINA NI BIUBIU

Eso na yalewa vakawati era vakatulewataka mera kua ni biuti watidra e dau voravora na nodra itovo. Na cava na vuna? Era dau rerevaka nira na vakalolomataki ga vakalevu ke ra biubiu. Eso na tagane vakawati era kaya nira na vakamavoataki watidra se vakamatei ira ke ra via dro. Eso era sa vakayacora dina qori.

Eso tale na yalewa era sega ni via biubiu nira leqataka nira na cati vei ira na nodra itokani se wekadra, era nanuma nira na sega ni vakabauti ke ra tukuna ni yaco tiko e dua na leqa e vale. Kena ivakaraitaki, a biuti watina o Inise e vakamacalataki ena itekitekivu ni ulutaga qo. E tukuna: “A cudruvi au o tuakaqu qai tukuna meu lesu tale vei watiqu—e nanuma ni turaga ‘vinaka,’ e sega tale ga ni vakabauta ni tamata voravora. Era sega ni taleitaki au o ira ena noqu yasayasa, era mani cemuri keitou vakaveitinani.”

Ia e tiko eso tale na vuna era sega kina ni via biubiu na yalewa:

- Era vinakata me rau vakaitavi ruarua vakaveiwatini ena veisusu.
- Era leqataka ni na sega ni qaravi vinaka na luvedra.
- Era beitaki ira ga nira vakavuna na leqa.
- Era madua ni tukuna nira dauvakalolomataki.
- Era nanuma ni na qai vinaka tale na ituvaki ni toso na gauna.

Era muria dei na iVakadinadina i Giova na ivakatagedegede vakaivolatabu, oya ni yavu duadua ga ni veisere na veibutakoci. (Maciu 5:32) Ia eso tale na ituvaki rerevaki e rawa nira *veibiu* kina na veiwatini me vaka na ivalavala kaukaua e ririkotaki kina na bula.

mataqu me dua na macawa. A kere vei-vosoti qai yalataka ni na sega ni cakava tale. Ia au vuki rogoca ga na vosa qori ni oti e vica na yabaki neirau vakawati.

Troy: Au dau cudruvaka na ka kece ga—ke bera mada ga na vakarautaki ni kakana. Dua na siga au mokuti Valerie ena dakai.

IVAKAVUVULI YAGA VAKAIVOLATABU VEI IRA NA TAGANE VAKAWATI

Mo rokovi watimu, dokai koya tale ga.

—1 Pita 3:7.

Lomani watimu me vaka ga na yagomu.

—Efeso 5:28, 29.

Me kua ni seavu nomu lomani watimu.

—Efeso 5:25.

Kua ni vosavakacaca.—Efeso 4:29, 31.

Saga mo lewa matau.

—Vosa Vakaibalebale 29:11.

O na dokai ke o lewai iko vinaka, sega ni nomu lewai ira eso tale.

—Vosa Vakaibalebale 16:32.

Vakasamataka na leqa o rawa ni sotava ena ka o cakava.—Kalatia 6:7.

Ke o nanuma ni o na sega lewai iko rawa, e vinaka mo biubiu.—Vosa Vakaibalebale 17:14.

Saga mo cata na ivalavala kaukaua.

—Same 11:5.

Mo kua ni beci watimu, mo raici koya ga me dua na ivukevuke yaga.

—Vakatekivu 1:31; 2:18.

Dua tale na gauna au mokulaki koya sara ga vakaca, au nanuma ni sa mate. Au vakarerei koya mada ga ena noqu biuta e domoi luvei keirau tagane na iseile qai tukuna niu na vakamatei koya.

Valerie: Au dau rerevaki Troy. So na gauna au dro mai vale, qai Iesu tale ni sa malumu na nona cudru. Dina ni mosimosi na nona dau mokulaki au, ia e mosimosi sara na vosa e tauca.

Troy, e sa ivakarau ga ni nomu bula na ivalavala kaukaua?

Troy: Io, e se tekivu niu se gone. E voravora na ivakarau ni bula au susugi kina. Au dau rai sara tu ga ni mokulaki Na o Ta, e dau mokulaki ratou tale ga na taciqu. Ni rau sa veibiu, a tiko vata tale o Na kei na dua na tagane, e dau mokulaki koya tale ga. A kucuvi au kei ganequ, mani bala kina e valeniveivesu. Ia qori e sega ni ulubale ni noqu itovo kaukaua.

Valerie, na cava o sega ni via biubiu kina?

Valerie: Niu rere. Au dau veinanuyaka, ‘Vakacava ke saga me vakamatei au kei rau na noqu itubutubu? Keu ripotetaki koya, sa na qai ca sara na ka ena cakava.’

A veisau vakacava na ituvaki?

Troy: A tekivu vulica o watiq na iVolatabu kei ira na iVakadinadina i Jiova. Au vuvutaki ira ena imatai ni gauna, au nanuma tale ga meu taqomaki koya mai na matalotu dau “muri tamata” ya. Qori sa qai voravora ga kina noqu itovo vei Valerie kei ira na iVakadinadina. Ia dua na siga a curu i valenibula o Daniel na luvei keirau tagane yabaki va e dau manumanusoni, e rauta e tolu na macawa nona curu tu. Ena gauna kece qori, dua na ka nodra veivuke na iVakadinadina—era veivuke tale ga ena nona qaravi o Desiree na luvei keirau yalewa yabaki ono. E dau yadravi Daniel ena bogi o Valerie, qai dau bole e dua na iVakadinadina me sosomitaki koya ena siga me rawa ni vakacegu o Valerie. E tarai au sara ga na nodra yalololoma na iVakadinadina—o ira sara ga au dau se-

vaka. Niu raica nodra ivakaraitaki, au sa qai kila nira lotu vaKarisito dina, au mani kerea mera vakavulici au ena iVolatabu. Au vulica kina na ka e dodonu me cakava na tagane vei watina kei na ka e sega ni dodonu me cakava. Au muduka na noqu ivakarau ni bula voravora. Toso na gauna, au sa dua na iVakadinadina i Jiova.

Na ivakavuvuli vakaivolatabu cava a vukei iko mo veisau?

Troy: E levu sara na ivakavuvuli vakaivolatabu e vukei au. E tukuna na 1 Pita 3:7, ni dodonu meu “dokai” watiq. E uqeti au na Kalatia 5:23 meu dau “yalomalua” qai ‘lewai au vinaka.’ E vakacala na “vosavakacaca” na Efeso 4:31. E tukuna na Iperiu 4:13 ni “luvawale qai laurai levu na ka kece” vua na Kalou. E raica gona na Kalou na noqu ivalavala, dina nira sega ni raica eso tale. Au vulica tale ga ni dodonu meu biuta noqu ilala makawa, ni “ilala ca e vakacacana na itovo vinaka.” (1 Korinica 15:33) O ira ga na noqu ilala makawa era dau uqeta me voravora noqu itovo. Era nanuma ni dodonu mera mokulaki na yalewa me rawa nira vakarorogo.

Cava nomu rai ena gauna qo me baleta na nomudrau vakawati?

Valerie: Sa 25 na yabaki qo nona dua na iVakadinadina i Jiova o Troy. Ena gauna kece qori e dau lomani au, yalololoma qai kauaitaki au dina.

Troy: Au na sega ni veisautaka rawa na ca au vakavuna ena noqu vuvale, e cala tale ga na ka au dau cakava vei watiq. Ia au vakanamata ena gauna sa na vakayacori kina na Aisea 65:17, nida sa na sega ni vakasamataka tale na veika ca eda cakava tu e liu.

Dua nomudrau ivakasala vei ira na vuvale era vakila tiko na ivalavala kaukaua?

Troy: Ke dau kaukaua na nomu vosa se voravora nomu ivalavala vei ratou e vale, ena vinakati mo cakava kina e dua na ka. E levu na ka e rawa ni vukei iko. Ia au mudu-

Nira vulica na iVolatabu e levu na tagane, e sa vukei ira mera veisautaka na nodra ivakarau ni bula

ka rawa noqu ivakarau ni bula voravora ena noqu vulica na iVolatabu kei ira na iVakadinadina i Jiova, kei na noqu dau maliwai ira.

Valerie: Kua ni vakatauvatana na kemu ituvaki kei na dua tale se rogoca na ka era nanuma eso me baleta na ivakarau ni bula e ganiti iko. Dina ni na sega ni tautauvata na ka eda vakatulewataka, ia au marau ga niu sega ni biuti watiq, qai vinaka na neirau veimaliwai.

SA NA OTI NA IVALAVALA KAUKAUA E VALE

E tukuna na iVolatabu: “E vakavuna na Kalou na volai ni iVolatabu kece, e yaga me veivakavulici, me veivunauci, me veivakadodonutaki.” (2 Timoci 3:16) Me vakataki Troy sa cavuti oti mai, e levu era dau vakayacora na ivalavala kaukaua vei watidra era sa veisautaka nodra rai kei na nodra itovo nira muria na ivakasala ena iVolatabu.

O via kila e levu tale na sala ena yaga kina ena nomu vakawati na iVolatabu? Me ikuri ni ivakamacala, taroga e dua na iVakadinadina i Jiova se rai ena www.jw.org. ■

Veisiko i Idonisia

E 17,000 na yanuyanu e kovuta na vanua o Idonisia. Era kilai na kai Idonisia nira dauveikauaitaki, yalo-malua, veinanumi ra qai veidokai.

E kedra kakana taleitaki na rai si kei na so na kakana vakaisaluaki, era taleitaka tale ga na vuata. E dau kena ivakarau ena so na vanua e kea, mera dabe na vuvale ena ibe ra qai kana ga e ligadra. Era kaya e levu na kai Idonisia ni kana vinaka kina na kakana.

Era dau taleitaka na droini, cakacaka ni liga, danisi, kei na ivakatagi. Dua na iyaya ni ivakatagi era dau vaka-yagataka na *anklong*, e caka mai na bitu lalai ra qai lili ena dua na kau e vakaitautauri. Ena yavalati na bitu qori me kilai kina na kedra irorogo. Era na vakaitavi e le vica ena gauna me vakatagitaki kina, ia e tiko ga na gauna era na kurea kina nodra dui *anklong*.

Me tekivu mai na ika15 ni senitiuri S.K., a tete ena vanua o Idonisia na vakabauta vakaldu kei na vakabauta vakaBuda. Ena ika16 ni senitiuri, a veisau-taka na nodra ivakarau vakavanua na vakabauta vakaMusolomani. Era yaco tale ga yani ena gauna qori na kai Urope mera vaqara isaluaki ni kakana, mani tau-yavu kina na lotu ni Veivanua vaKarisito.

I D O N I S I A

E tabaki na *Yadra!* ena 98 na vosa, wili kina na vosa vakaldonisia (vakatokai tale ga me Bahasa Indonesia)

Na vuanikau na *durian* (via vaka na uto ni Idia) e vakawai na lomana, ra qai taleitaka e levu, dina ga ni kaukau na kena iboi

Vakatagitaka tiko e dua na gonetagane lailai na *suling*, na bitunivakatagi e vakayagataki vakalevu e Idonisia

E laurai vakalevu ena veikau mai Sumatra kei Borneo na *orangutan* (dua na mataqali maqe vutivutia kulakula). E manumanu levu duadua me vakavale e vunika. Na bi ni dua na maqe tagane ena rairai 90.7 na kilokaramu, na balavu ni ligana ruarua e rauta ni 2.4 na mita

A tauyavu e Idonisia na isoqosoqo ni iVakadinadina i Jiova ena 1931, era kilai e vuravura raraba nira dauvei-vakavulici ena iVolatabu. Ena gauna qo sa sivia e 22,000 na iVakadinadina i Jiova mai Idonisia. Era saga tiko mera vakavulici ira na didivara era vakaitikotiko ena vanua qori. A caka wale ga qo e dua na nodra soqo lavotaki ena vosa vagalu, mera vakananuma na mate i Jisu Karisito, era tiko kina e sivia e le 500.

KILAKILA MADA

Na cava e volai toka e ra o nanuma ni tiko e Idonisia?

- 20,000 na veimataqali kau
- na vanua duadua ga e levu kina na manumanu vakasucuna
- tiko kina na senikau levu duadua e vuravura
- tiko kina na senikau balavu duadua e vuravura

Isauntitaro: Kece. Na senikau levu duadua e 91 na sedi-mita na kena raba, kei na senikau balavu duadua e 3 na sedi-mita na kena cere.

IVAKAMACALA LEKALEKA

Lewenivanua: 237,600,000

Koroturaga: Jakarta

Draki: Katakata

Ka e vakau: Waiwai niu, rapa, petroleum, koala (coal)

Vosa: Bahasa Indonesia, kei na vica tale na drau na vosa ni vanua

Lotu: Levu era Musolomani (88 na pasede)

N O D A B U L A

E kauaitaka na Kalou na ka eda cakava e yagoda?

*“Mo kakua ni tiko kei ira
era daugunu waini, kei ira
era daukusikusima.”*

—Vosa Vakaibalebale 23:20.

VUNA E BIBI KINA Na iVolatabu e sega ni ivola vakavuniwai; se me lewa na ka kece meda cakava na tamata. Ia ena vukei iko mo kila na rai ni Kalou me baleta na bula.

KA E KAYA NA IVOLATABU E levu na tikinivolatabu e vaka-macalataka na rai ni Kalou me baleta na ka eda cakava e yagoda. Kena ivakaraitaki, e vakacala na iVolatabu eso na ka e rawa ni vei-vakaleqai ke vakayagataki vakasivia, me vaka na kakana kei na gunu. (Vosa Vakaibalebale 23:20) Na Lawa ni Kalou a soli vei ira na Isireli, a vakamacalataki kina eso na ka mera cakava mera kua kina ni tauvimate. E okati tale ga ena Lawa qori eso na idusidusi matata mera muria me kua kina na vakacalaka. (Vakarua 22:8) Koya gona na iVolatabu e uqeti keda meda taqomaka noda bula, e vaka-macalataka tale ga na sala meda bulabula vinaka kina.

Na cava e tukuna na iVolatabu me baleta na vu ni noda tauvimate?

KA ERA TUKUNA ESO Era vakabauta e levu ni tauvimate e dua ga na vakacalaka a vu mai na bula vakaidewadewa. Era nanuma eso tale nira vakavuna na tauvimate na ka bula vakayalo tawarairai, me vakataki ira na timoni.

KA E KAYA NA IVOLATABU E vakamacalataki ena iVolatabu nida tauvimate baleta ni rau a talaidredre na vuda vua na Kalou. (Roma 5:12) Rau a uasivi tu o Atama kei Ivi ni bera ni rau talaidredre. Erau kila vinaka sara tu ga ni rau na mate ke rau sega ni muria na ivakasala ni Kalou. (Vakatekivu 2:16, 17) Ia erau nakita me rau saqata na Kalou, rau vakayalia kina nodrau bula uasivi.*

Ni rau sa sega tale ni uasivi na vuda, era sa sega tale ga ni uasivi na nodrau kawa. Koya gona, se mani vakacava na noda sasaga meda vakaoitia na tauvimate, eda na tauvimate tiko ga.

KA O RAWA NI CAKAVA E vakavulica na iVolatabu nida na marautaka na bula uasivi ena dua na vuravura parataisi ke da muria na ivakasala vuku ni Kalou. (Aisea 33:24) E yalataka na Kalou ni na vakaoitia na rarawa, tauvimate kei na mate.—Vakatakila 21:3, 4.

* Ena vakayagataki tiko ena ulutaga qo na vosa “uasivi,” me dusia na nodrau bulabula vinaka na imatai ni tamata a bulia na Kalou, erau sega ni tauvimate, erau sega tale ga ni mate.

“Ena vuku ni dua ga na tamata e curu kina i vuravura na ivalavala ca kei na mate ena vuku ni ivalavala ca.”—Roma 5:12.

E vakacala beka na iVolatabu na vei qaravi vakavuniwai?

KA ERA TUKUNA ESO Eso era uqeta na veimasulaki mai na vei qaravi vakavuniwai.

KA E KAYA NA IVOLATABU E vakadonui ira na vuniwai na Kalou mera qaravi ira na nona tamata ena gauna vakaivolatabu. (Vakatekivu 38:28; Kolosa 4:14) E sega ni tukuni ena iVolatabu ni cata na Kalou na vakayagataki ni draunikau me wainimate, na waiwai, na kana musu, kei na so tale na vei qaravi. O Jisu mada ga a tukuna ni “sega ni yaga na vuniwai vei ira na bula vinaka, e yaga ga vei ira na tauvimate.”—Maciu 9:12.

Ia eso na mataqali vei qaravi e vakacala na iVolatabu. Kena ivakaraitaki, e sega ni uqeta na iVolatabu na veimasulaki e caka tu nikua. E sega tale ga ni vakadonuya na Kalou na veivakabulai e okati kina na vakatevoro. (Kalatia 5:19-21) Eda na sega gona ni muria na ivakarau ni vei qaravi e vakacala na iVolatabu, ia eda na saga ena kena gauna totolo duadua meda qara na vei qaravi veiganiti ke tiko. ■

“E sega ni yaga na vuniwai vei ira na bula vinaka, e yaga ga vei ira na tauvimate.”—Maciu 9:12.

Sala Rawarawa mo Raica Kina Neimami Web site!

Me tekivu ena itabataba ni *Yadra!* qo, o na raica kina na QR code (quick response). Na cava na QR code? Qori e dua na code e vakarawarawataka nomu raica na veika e vakarautaki ena neimami Web site. E rawa ni wiliki na code qori ke tiko na nomu *tablet* e vakaitaba qai tiko na kena internet, se dua na nomu *smartphone*.

1

Me download na porokaramu e rawa ni wilika na QR code.

2

Dolava na porokaramu qori.

3

Vakayagataka na itaba ni nomu talevoni se *tablet* me wilika na QR code.

O na raica sara na neimami Web site!